

Yttrande om betänkandet *Ett nytt regelverk för bygglov* (SOU 2021:47)

Sveriges Hembygdsförbunds ändamål är att vårda och synliggöra hembygdens kultur och miljö så att de blir en naturlig grund för ett gott liv. Sveriges Hembygdsförbund företräder hela hembygdsrörelsen som utgör landets största kulturmiljöorganisation. Som ett viktigt led i vår verksamhet har vi tagit fram ett program för ”Hållbara landskap”. Programmet tar fasta på fyra av Sveriges miljö kvalitetsmål och är vårt bidrag till det arbetet. Då det gäller målet *Goda bebyggda landskap* vill vi att kulturvärden i befintlig bebyggelse och offentliga rum tas tillvara, utvecklas och används.

Enligt miljö kvalitetsmålet *God bebyggd miljö* ska städer, tätorter och annan bebyggd miljö utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och främja en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser. Utvecklingen mot en hållbar bebyggelsestruktur är en stor utmaning. Bevarandet av bebyggelsens kulturvärden ingår i detta.

Inom hembygdsrörelsen anser vi att det behövs en ökad helhetssyn på det bebyggda landskapets olika värden där sociala, kulturella och ekologiska värden ses som en resurs. Sveriges hembygdsförbund anser att det är viktigt med lokalt inflytande över den egna livsmiljön och att det finns social infrastruktur som bidrar till ett gott liv och sammanhållning i städer och tätorter.

Synpunkter på förslagen i betänkandet

Förslagen säkerställer inte de allmänna intressena i tillräckligt hög grad

Sveriges Hembygdsförbund (SHF) välkomnar förslaget till *Ett nytt regelverk för bygglov* eftersom syftet med det nya regelverket är gott, det vill säga ”att skapa ett enklare, effektivare och mer ändamålsenligt regelverk som samtidigt säkerställer angelägna allmänna och enskilda intressen och ett långsiktigt hållbart byggande av bl.a. bostäder.” SHF håller med om att det finns ett stort behov av att reformera regelverket om lov och anmälan, eftersom ett antal förändringar gjorts genom undantag. Det har gjort att regelverket blivit svårtolkat och svårförståeligt, varför det gynnar de flesta parter att se över regelverket. SHF håller dock inte med om att de förslag som läggs fram i utredningen säkerställer angelägna allmänna intressen

när det gäller natur- och kulturmiljöhänsyn samt tillgängliga livsmiljöer med trivsamma bostäder. Därmed säkerställer det inte heller ett långsiktigt hållbart byggande i tillräckligt hög utsträckning som vore önskvärt.

Förslag som Sveriges hembygdsförbund ställer sig positiva till

Sveriges Hembygdsförbund instämmer i förslaget att alla ärenden gällande bostäder blir lovpliktiga, dvs även de byggnader som räknas som komplementbostadshus, både kan förenkla regelverket och göra det mer rättssäkert. Däremot är det negativt att byggloven ska få strida mot detaljplan och områdesbestämmelse. SHF anser även att undantaget införs för ändrad användning till lokaler inte ska kräva bygglov och att det även fortsättningsvis ska följa planbestämmelserna för området är något positivt. SHF bedömer också att det är korrekt att inte pröva samma frågor genom olika lagstiftningar, t ex bygglov för byggnadsminnen om beslut tagits enligt kulturmiljölagen.

Kulturmiljövärden behöver få skydd i kommunens planer

I utredningen tas olika konsekvenser av förslagen upp. Som en övrig konsekvens räknar utredningen kunskapen om och arbetet med skyddet för kulturmiljön kommer att förbättras. Förslaget att kommunerna ska peka ut värdefulla miljöer är i grunden mycket bra, det är dock av vikt att karaktären på byggnader och bebyggelser beskrivs så att de som kommer vara involverade vid förändringar har något att förhålla sig till. Eftersom det är vid upprättande av detaljplaner eller områdesbestämmelser som anpassning till karaktären fastställs är det av vikt att kommunen även uppdaterar de detaljplaner som finns för utpekade områden. Det är vid planläggningen som fler än fastighetsägaren, grannen, tjänstemannen och beslutsfattaren har möjlighet att påverka platsens utveckling. Förslaget att en detaljplan inte ska gälla efter 15 år kan komma att innebära okontrollerad utveckling i de kommuner som inte har råd att göra planer utan finansiering från en exploatör.

Bristande kunskap om lagens terminologi kan få följder för kulturmiljön

Att lovplikt slopas för inredande av vind kan, eller troligen kommer, innebära att antalet takkupor och takfönster ökar, vilket kan förändra byggnadens och stadsbilden eller områdets karaktär. Därför är det viktigt att det framgår att det kulturhistoriska värdet är ett av de tekniska egenskapskraven. Förslaget att ”prövning av anmälningspliktiga åtgärder ska begränsas till om åtgärden kan antas komma att uppfylla de s.k. tekniska egenskapskraven” och förslaget att ”om det kan antas ska startbesked ges” kan få negativa effekter för kulturmiljön. I värsta fall kommer byggnadens kulturhistoriska värden att minska med anledning av att mycket få känner till att det kulturhistoriska värdet är ett av de tekniska egenskapskraven, både hos sökanden och beslutsfattare.

Minskad lovplikt på tomt befaras förändra det offentliga rummet negativt

Invånare i en stad, ett samhälle eller en by påverkas av förändringar i det offentliga rummet och inte bara av vad grannen förändrar mot sin egen tomtgräns. Därför är det till nackdel om åtgärder på tomten inte prövas i en bygglovsansökan. Av samma skäl är det även i fortsättningen viktigt att det prövas om skyltar och ljusanordningar är lämpliga i ett område. Ljusanordningar är idag generellt mycket starkare än de tidigare varit och kan innebära påverkan på ett mycket stort område. Påverkan kan därmed bli både inom bostadsområden och inuti människors bostäder genom fönstren samt för det djurliv som styrs av ljuset eller behöver mörker. Idag har man till och med börjat tala om ljusföroreningar, vilket är ännu ett skäl till att vara uppmärksam på nya trender. Därför är det bättre att vara mer restriktiv med ljusanordningar än att det släpps fritt. Av samma skäl anser SHF att det är positivt att utöva lovplikten för åtgärder som vidtas nära gräns eftersom det kan påverka flera grannar och mot allmän väg eller gata. SHF värnar om ett inbjudande grannskap i våra bygder och inte ett fjärrande och stängt samhälle, vilket plank, murar eller husväggar nära tomtgräns kan uppfattas som inne i ett bostadsområde.

Brister i betänkandet och avsaknad av förslag

Som framgår av redovisningen av konsekvenser kan förslagen vara till fördel för exploatörer, företagare, privata fastighetsägare, kommunen och tjänstemännen. SHF befarar dock att de inte i tillräcklig utsträckning är till fördel när det gäller de allmänna intressena och den hållbara utvecklingen. Trots en utredning på runt 1000 sidor och ett stort antal involverade sakkunniga instanser har rivningslov för byggnader på landsbygden inte föreslagits. Det är av stor vikt att inte fler av de kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna på landsbygden går förlorade utan någon kontroll. Dessa byggnader är inte mindre värdefulla för att de ligger på landsbygden än de som ligger i detaljplanerat område, vilket ofta är detsamma som tätbebyggt.

Utöver detaljplanerade områden står att ”andra områden där vi anser att fler åtgärder bör förprövas är i områden där allmänna och enskilda intressen är särskilt starka” bl.a. ”inom områden som är särskilt värdefulla av kulturmiljöskäl.” Områdesbestämmelser, som är tänkt att användas för ett utpekande och skyddande av kulturhistoriskt värdefulla anläggningar och landskap utanför tätbebyggt område, används alltför sällan och även där verkar orsaken vara att kommunen saknar resurser. I utredningen borde därför föreslagits ett anslag med medel att söka för de kommuner som behöver upprätta nya planer eller bestämmelser samt ändringar av äldre detaljplaner.

En informationskampanj borde även göras för att fastighetsägarna ska förstå att det i Plan- och bygglagen ställs krav på att underhåll och tillbyggnad ska ske så att de kulturhistoriska värdena inte minskar och att de gäller alla byggnader oavsett var de är uppförda.

För kommuner som inte har antikvarisk kompetens bör insatser även göras för att de ska kunna anlita sådan, så att dessa ska kunna avgöra ärenden där antikvarisk kompetens krävs.

För Sveriges hembygdsförbund

Jan Nordwall
Generalsekreterare

Helena Rosenberg
Kulturmiljöstrateg